

Lp Madis Timpson
Justiitsministeerium

Vabaühenduste Liidu arvamus riigilõivuseaduse muutmise seaduse kohta

Lugupeetud minister

Vabaühenduste Liit on tutvunud riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõuga ning esitab järgnevalt oma tähelepanekud ning ettepanekud. Eelnõu peamine eesmärk, viia riigilõivud paremasse koostõlla reaalsete kuludega, on mõistlik. Samas käsitleb eelnõu seletuskiri pelgalt ettevõtlusvabaduse piiramist jättes täielikult käsitlemata ühinemis- ja usuvabadusega seonduva. Mittetulundusühingute ja sihtasutuste toimimine on seotud aga just viimasega, mistõttu ei ole eelnõu mõjude hinnangus võimalik järeltada, millise riive ulatuse võib kaasa tuua riigilõivude suurendamine. Asjaolule, et ühinemisvabadusega seonduvat aspekti ei ole eelnõu koostajad läbi analüüsinud viitab ka tõsiasi, et eelnõu väljatöötamisse ja koostööstusringi pole kaasatud ühtegi vabaühendust. Edasises eelnõu menetluses on asjakohane vastavat riivet analüüsida, käesoleva arvamusel pakume mh sisendit vastava analüüsi teostamiseks.

Ühinemisvabaduse piiramisega on enim seotud RLS § 66 lg 3, mis käsitleb vabaühenduse kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutavat riigilõivu. Registriandmete õigsuse tagamine ühinguks on kohustus, mille on kehtestanud riik. Seadusest tuleneb vabaühendustele kohustus teatud aja tagant juhatuse liikmeid uuesti valida ning tihti ka ühinguks ise peavad vajalikuks teatud regulaarsusega ühingu juhatuse liikmeid vms andmeid uuendama. Seetõttu on vabaühenduste puhul keeruline mõista, mida tähendab eelnõu seletuskirjas viidatud „põhjendamatud avaldused”. Olukorras, kus riik on taolise kohustuse kehtestanud ning praktikas ühinguks ka andmete uuendamisega tegelevad, on oluline mõista, et võrreldes äriühingutega on vabaühendustele pandud suurem hoolsuskoormus ning sellega kaasnevad lisakulud. See tähendab, et kui äriühingul on võimalik ise kontrolli all hoida kulutusi, mis kaasnevad äriregistri andmetega, siis vabaühenduste puhul on teatud kulutused ette nähtud ning neid vältida ei ole võimalik, kui ühing just ei võta riski jätta andmed uuendamata. Lisaks on eelnõus planeeritud KÜdele andmete uuendamise eest oluliselt väiksem riigilõivu määra tõus, kuigi eelnõu seletuskiri viitab, et hinnastamisel on lähtutud tegelikest kuludest.

Eelnõuga soovitakse ühtlustada MTÜde ja SAde asutamise riigilõivu. Sellega kaasneb MTÜdele 233% riigilõivu kasv, mis on vägagi ebaproportsionaalne, kasvõi võrdluses SAde lõivu määra suurendamisega (25%). Kui võtta arvesse, et MTÜ asutamise eesmärk on tihtilugu organisatsioonilise tegevuse raamistamiseks ja ühinemisvabaduse realiseerimiseks (nt puuetega inimeste ühinguks, eakad, sotsiaalvaldkonna algatused jne), millega ei kaasne suuri vahendeid, siis võivad osale algatustele suuremad riigilõivud saada asutamisel takistavaks teguriks.

Sihtasutuste ja mittetulundusühingute võrdlemine antud kontekstis ei ole päris asjakohane ka seetõttu, et SASist tulenev sihtasutuse asutamise põhimõte viitab sellele, et ühing asutatakse mingi vara haldamiseks ehk sihtasutuse tegevusse juba on mõtestatud mingi vara olemasolu ehk eelduslikult on lihtsam ka riigilõivu tasuda.

Seoses vabaühenduste ennistamisega seotud riigilõivuga pole Vabaühenduste Liidul täit veendumust. Ühest küljest on arusaadav, et ennistamiseni viiv olukord on kindlasti vähemalt osaliselt ühingu enda vastutus, mistõttu taoliste toimingute tasumise eest peaks hoolt kandma vastav ühing iseseisvalt. Teisalt on teada, et osa ühingute likvideerimiseni on viinud olukord, kus riik on kohustanud ka väga vähese haldussuutlikkuse ja käibega ühinguid esitama selliste ühingute jaoks mahukat aruandlust. Seetõttu tuleks käsikäes lõivude tõstmisega arutada, kas kõigil vabaühendustel peaks üldse majandusaasta aruande esitamise kohustus tänasel kujul eksisteerima. Sellises olukorras on küsitav, kas ühingu ennistamise eest on õiglane niivõrd suurt lõivu (500€) küsida.

Eelpool selgitatu põhjal teeb Vabaühenduste Liit järgmised konkreetsed ettepanekud:

1. RLS § 66 lg 1 kehtestada uueks riigilõivu määraks 50€ eelnõus sisaldunud 100€ asemel. Antud ettepanekuga kasvaks ka sellisel juhul MTÜde asutamise tasu rohkem, kui sihtasutuste tasutav riigilõiv;
2. RLS § 66 lg 2 ettepanekuna sobib;
3. RLS § 66 lg 3 kehtestada uueks riigilõivu määraks 25€ eelnõus sisaldunud 50€ asemel. Tegemist on lõivumääraga, millel on potentsiaalselt kõige tugevam mõju vabaühenduse eelarvele. Alternatiivselt on Vabaühenduste Liit valmis kaaluma ühtlustada uus riigilõivu määr KÜdele kehtestatava määra järgi (30€).

Üldise printsiibina on oluline rõhutada, et vabaühenduste sektori tegevus ei tohiks erinevate lõivudega saada liigselt takistatud, vastupidi, kodanikualgatuslik tegevus peaks olema riigi poolt soositud ja soodustatud.

Viimase aspektina on oluline ära märkida praktikas registrikannetega seonduv töö kvaliteet. Vabaühenduste Liit tegeleb igal aastal selliste ühingute nõustamisega, kes on sattunud ebakvaliteetse registripidaja töö ohvriks. Tegemist on selliste olukordadega, kus ühing on kandeavalduse esitanud õiguspäraselt, kuid mingil põhjusel on kohtunikuabi jõudnud teistsugusele järeltulele, mis hilisemate kirjavahetustega või vaidlustamistega leiavad ümberlükkamist. Sellised kaasused viitavad registri töö väga kõikuva kvaliteedile, millega paratamatult kaasneb lisa töökoormus. Olukorras, kus register saab pigem uusi ülesandeid juurde on oluline, et seal töötavad isikud, kes orienteeruvad õigusruumis, lähtuvad samast halduspraktikast ja õiguse tõlgendustest, sest tänane kogemus julgeb hinnata, et selle probleemi lahendamine aitab kaasa üldise registri pidamise koormuse vähendamisele.

Vabaühenduste Liit on tänulik, kui edaspidi kaasab ministeerium vabaühendusi mõjutavatesse eelnõudesse vabaühendusi ise, selmet vabaühendused peavad juhuslikult avastama, et parasjagu on kooskõlastusringil eelnõu, millel on märkimisväärne mõju ka vabaühendustele.

Lugupidamisega

Marcus Ehasoo

Vabaühenduste Liidu huvikaitse juht

marcus@heakodanik.ee, +372 5343 2142